

117849

64360

OL

EGYETEM

társadalmi-éleludományos

FOLYÓÍRAT

1916.

junius-jul. hó

7—8 szám.

Munkatársak :

Theologiai karról

Ferenczy Károly

logi karról

Markovits Lajos

Bölcsészeti karról

Páti Ferenc

Kiadóhivatali főnök

Rázsó Pál

MEGJELENIK

hasonló 1-szer előtzel ára

egész évre 3-k egy szám 30-f

KIADJA AZ EGYETEMI KÖR

Felelős szerkesztő

Papp Imre

MIKA L

1915.

FELHIVÁS!

A DEBRECENI EGYETEMI KÖR, hogy az ifjúság életéről a nagy nyilvánosságot tájékoztassa,

„AZ EGYETEM“

címen lapot indít. Lapunk a jelen időben céljául tűzte ki azt is, hogy a hadbavonult egyetemi hallgatóknak, ill. azok hozzátartozóinak, amennyiben egyetemi ügyekben felvilágosítást kérnek, ezekkel készségesen szolgáljon. A lap összeállításánál igyekszünk szórakoztatót is nyújtani.

Lapunk havonta egyszer jelenik meg és előfizetési ára évi 3 korona. SZERKESZTŐSÉG.

AZ ELŐFIZETÉSI ÖSSZEG RÁZSÓ PÁL
KIADÓHIVATALI FŐNÖK CÍMÉRE
KÜLDENDŐ. KOLLÉGIUM. DEBRECEN.

Mindennemű közlemény és kézirat a főszerkesztő címére: Debrecen, Kollegiumi internátus, küldendő.

TANULMÁNYOK

Pál apostol államtaní alapelvei.

Írta és a *Debreczeni Egyetemi Kör* felolvasó estélyén 1916 május 13-án előadta *Dr. Erdős József* egyetemi tanár.

Kodifikátoroknak és törvényhozóknak egyaránt tanúságos és szükséges volna bizonyos mérvű bibliaismeret. Az ószövetségi iratok szövegének mintegy harmadrésze vallási, szertartási, de egyszersmind erkölcsi, házassági, magánjogi, népjogi szabályok egyvelegét tartalmazza és az újszövetségi kánon harmadrésze közvetlenebbül a keresztyén élet egyéni, erkölcsi, felebaráti, társadalmi, közösségi és itt-ott állami vonatkozású alapelveit tárja elibénk. Mózesnek az egyes bűncselekményekre vonatkozó, nagyobbára kérelhetetlenül szigorú büntető rendszabályai nemcsak kötéltáblákra szövegezett, hanem szentesített törvény érvényével gyakorlatilag is alkalmazott kánonok voltak; Jézus Krisztusnak és apostolainak páratlanul eszményi erkölcsi tanításai, elvei és intelmei pedig az egyetemes keresztyénség minden tudatos tagjának életelemeivé váltak. „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré és az Istennek, ami az Istené”¹ oly krisztusi elv és parancsolat, amelynél találóbban és hívebben soha senki sem fejezte ki az Isten és a földi uralkodók iránt tartozó köteleességek összefoglalatát. Minthogy azonban Krisztus országa szellemerkölcsi üdvintézmény: természetes, hogy sem Ő, sem apostolai nem foglalkozhattak rendszeresen és tüzetesen a forgandó és változékony államélet alapkérdéseivel. Mindamellet az apostolok egyes vonatkozásokban rámutattak azokra az útakra és módokra, amelyeknek szem előtt tartásával a keresztyén társadalom fejlődése és boldogulása elérhető, a jogrend fenntartható, és az állam organismusának rendeltetészerű hivatása biztosítható.

¹ Mát 22₂₁.

Az apostolok közül kiváltképen Pálnak volt bőséges alkalmja arra, hogy a korabeli római császárság mivoltát és az akkori államélet nyilvánulásainak tökéletlenségét alaposan megismerhesse. Ő saját szemével látta, hogyan szipolyozzák az önző, üzérkedő és garázdálkodó zsoldos palaestinaei tetrarchák a néptömeget. Közvetlenül tapasztalta, hogy a császári tartományokba kinevezett egyik-másik legátus, már mint példának okáért a judäai prokurátor, névszerint Antonius Felix (52—60 Kr. u.), a gyalgó és önállótlan Claudius császár libertusa, mily zsarolási szándékkal tartotta őt ártatlan létére két teljes esztendeig kihallgatási fogságban¹, meg hogy ugyanez az udvari kegyenc „királyi jogot mily nagy kegyetlenséggel és kéjjel gyakorolt szolgalelkű módon“², azt vélvén, hogy néki minden gyalázatossgot büntetlenül el lehet követni. Szinte kivétel volt a tisztességes Festus (60—62. Kr. u.)³, aki igyekezett volna a méltatlan elődje alatt felbomlott jogrendet helyreállítani, azonban rövid tartamú tisztartóskodás után elhalván, ismét a felixfajta alakok jutottak hatalomra, akik alatt a szent föld népe rohamosan hanyatlott lefelé az előtte tátongó örvény fenekére. Aztán sastekintetével belátott Pál apostol annak a kegyhajhászó, képmutató és kéjenc II. Agrippa zsidó királynak, a Kr. e. 4-ben kimúlt úgynevezett „nagy“ Heródes dédunokájának sívár lelkébe⁴, aki magához mindenben hasonlatos Bernike nevű nővérével együtt kíváncsi lévén látni és hallani a zsidó főpapoktól és vénektől bevádolt Pált, ennek hatalmas apologiája elhangzása után, nagyúri modort negélyezve félrevonult s maradt testestől-lelkestől az az előbbi szörnyeteg, amely még a saját zsidó vérei ügyét is árúba bocsátotta a rómaiaknak — a haszonért. Ennél előbb nőtt ki ugyanazon törzsből, de nálánál semmivel sem volt külömb az a Heródes Antipás nevű tetrarcha, aki nem érvén be a rangjával, nagyravágyó élettársa Herodiás unszolására is, a bajjai hirhedt fürdőhelyen mulatozó Caligula császárnál királyi címért esengett, azonban egyidejűleg a sógora (azaz a Herodiás fitestvére I. Agrippa) följelentésére, mint forradalmárt letartóztatták, aztán rövidesen

¹ Ap Csel 2324 kk., 243 kk.

² Tacitus, histor. 5, 9.: Antonius Felix per omnem saevitiam ac libidinem ius regium servili ingenio exercuit. V. ö. *Annal.* 12, 54.: Felix ... cuncta malefacta sibi inpune ratus...

³ Ap Csel 2427, 254 kk.

⁴ Ap Csel 2513 kk., 26. r

Lyonba száműzték és fejedelemségét az őt eláruló sógorának adták hűbérül. Nos, ez az evangéliomi iratokban egyszerűen Heródes néven emlegetett szörnyeteg volt az, aki az ártatlan Keresztelő Jánost lefejeztette¹ és aki Jézust kicsúfolta, fényes ruhába öltöztette és Pilátushoz utasította további elbánás végett². Az apja pedig, a kegyetlenkedésben „nagy“ gyilkos minden két esztendő és azon alul levő gyermeket megöletett Betlehemben és környékén abban a hiedelemben, hogy azok között bizonyosan ott lesz majd az akkor született Jézus is³.

És ugyan tud-e valami jót a történelem az ama századbéli római császárokról, a világ urairól? Közismert dolog, hogy a Krisztus utáni 14. évben (767 ab urbe cond.) Augustus császár örökébe lépett 56 éves, gyanakvó, gyűlölködő, embertelen Tiberiusról mily zordon, de egyszersmind hű erkölcsi jellemrajzot örökölt meg Tacitus. Aztán a hatalmi hóbortban dühöngő Caligula átkos életét sem ok nélkül oltotta ki orvgyilkos kéz (41. Kr. u.). A korlátolt itéletű, gyáva, érzéki Claudius meg noha érdekből, azonban egyúttal a sötét nemezis megtorlásaként mérgeztette meg (Kr. u. 54.) a második neje, viszont ennek a fiát, a vérszomjazó Nérót (mh. Kr. u. 68.), mindenkor átokkal emlegeti a világ.

Ezek a felsorolt szörnyalakok és bérenceik annyira megméltelyezték az államéletet, hogy bár egyes vidékeken és helyeken, szórványosan igyekeztek is némely jobb gondolkozású hivatalnokok megtartani a törvényt s megőrizni a jogrend épségét: mégis mind ezen kivételes jelenségek ellenére a római világbirodalom élete már csak tengődés és látszat volt s a végzetes válság és romba omlás idejének közeledését többé már nem lehetett feltartóztatni.

Az egyetemes romlottság, vonaglás és vergődés láttára hirdette Pál, a népek apostola, ama siralmas időkben a világ-idvezítő Krisztus evangéliomát, hogy ennek hatalmával a még életképes tagokat a veszedelem és pusztulás tűzárjából kiragadja, megtartsa és őket fogékonyakká, alkalmasokká tegye a Krisztus országának polgárságára s az evangéliom szellemétől áthatott és vezérelt keresztyéni államélet folytatására.

A jelen alkalommal az apostolnak az államéletre irányuló,

¹ Mát 14^s kk., Mk 6¹⁹ kk., Lk 9⁹.

² Lk 23⁷ kk.

³ Mát 2.

kánoni érvényű kijelentései közül csakis azoknak a főbb alapelveknek felmutatására szorítkozom, amelyeket ő, a Rómában alakult keresztyén gyülekezet tagjaihoz az 59. év tavaszán intézett levele 13. részének első hét versében örökített meg.

Róm 13₁—7.

A keresztyénnek az egyéni és hitközösségi élet körén kívül szintén nagy és komoly kötelességei vannak az állam, illetőleg az állami felsőbbség iránt. Pál apostol a korabeli állami szervezet, kormányzati rendszer, hatósági gépezet, jogrend és más ezzel kapcsolatos tételek kritikájába természetesen nem bocsátkozhatott bele, sőt azoknak teljesen érintetlenül hagyásával csupán azokra a főbb irányelvekre mutathatott rá, amelyeket a keresztyén ember bármely államforma keretében szem előtt tartani s hozzájuk alkalmazkodni tartozik. Mert, ha az evangéliomi hitközösség, úgyszintén mint az egyéni és társadalmi értékelés és érvényesülés színtere, bizonyos hivatás betöltésére és tudatos cél elérésére kötelezi a hívőt, akkor az állam is, mint kisebb-nagyobb föld területen, közös főhatalom alatt, akaratheli és cselekvési képesség nyilvánulása céljából, különböző vallású, illetőleg nyelvű embersokaság számára alapított s szervezett intézmény, bizonyára jogosan állapítja meg a kötelességeket, amelyeknek teljesítése elől egy állampolgárnak sem lehet kitérni. Az apostol azonban, mint más sarkalatos kérdéseknél, úgy ennél a tételnél sem valami bölcselmi föltevésekre, vagy képzetekre alapítja az ő minden tekintetben egyszerű, de mélyen átgondolt tanelveit, hanem a való élet feladatainak és céljainak megfelelő irányelvek felmutatásával tisztán azt kívánja igazolni, hogy a keresztyénnek, mint az államélet alkotó elemének, illetőleg működő szervének mik a teendői és az ezek teljesítéséből eredő jogai. Éppen azért intelmeivel kapcsolatos ebbeli közlései rendén, nem abból az eszméből indul ki, hogy a hívőknek egyenként és összesen minemű közkötelezettségi viszonyban kell lenniök az állammal, mint politikai személyiséggel, hanem egyenesen az állami hatóságoknak, mint hatásköri és eljárási joggal felruházott szervezeteknek felsőbb rendeltetését hangsúlyozza, avégett hogy minden egyes keresztyén mintegy önmagától rájőjjön arra a gondolatra és érezze azt az elháríthatatlan kötelességet, hogy ő a felettes hatóságok iránt engedelmisséggel tartozik. Ehezképest intelmi

célzata sikerének érdekében teljesen elegendő az, hogy ráirányítja a keresztyének figyelmét egyfelől a valóságban meglevő felsőbb hatalmasságokra, mint az isteni világkormányzás gondolatával összhangban működő államszervekre, másfelől érintőleg jelzi az ezen hatalmasságok intézményes létezésének alapelvét, ami nem más, mint az Isten rendelése.

Ezt az apostoli kijelentést azonban eltérőleg magyarázzák úgy az exegeták, mint főképen az államjogászok. Abból ugyanis hogy Pál szerint „nincsen hatalmasság — azaz hatóság — hanemha Istentől, a meglevők pedig az Istentől vannak rendelve“ (1. v.) — a legirányzatosabb tanokat okoskodták ki az egyházi hatalom és az állami souverenitás ellentétes elméleteinek hívei. Ezeknek a theoriáknak részletesebb jellemzése a jelen kereten kívül esik, itten tehát elegendő csupán annyit érintenünk, amennyi az apostoli alaptétel szöveghű elemzésével összefügg. Így nevezetesen a theokratikus színezetű államelmélet a Pál nyilatkozatára is támaszkodva, azt tanítja, hogy az állam közvetlenül Istentől, illetőleg az Ő megbízottjától, már mint az egyháztól eredő intézmény. Ezt a kenetesen hangzó magyarázatot készséggel elfogadnók, ha annak az igazolására, illetőleg védelmére csak egyetlenegy ígét is föl lehetne hozni a bibliából. Ámde azt, mintha az állam őseredetileg olyan intézmény volna, mint amilyen p. o. az Istentől rendelt házasság: sem az ó, sem az új szövetségi okmányokból nem lehet kimagyarázni, még abban az esetben sem, ha netalán a legitimistákkal arra útalnánk is, hogy a királyi hatalom csiráját esetleg a pátriárkai hatalomban föl lehetne találni. Ezzel ellentétes a romanisták ama merev és exclusiv irányzatra valló felfogása, mely szerint az állam kizárólagosan emberi rendelkezésen alapuló intézmény, amely a vallással, illetőleg az egyházzal semmiféle szerves kapcsolatba nem hozható. Viszont bibliai alapon igazolatlan a Dictatus Gregorii VII. című nyilatkozványban kifejezett, azonban a korszellem által túlszárnyalt ama gondolat, mely az uralkodókat a pápa ígája alá akarta volna görnyeszteni¹ és a fejedelmeket a pápa lábainak csókolásáig óhajtottá volna lealázni²; mint szintén az a III. Ince (1198 január 8 — 1216 július 16) által hangoztatott absolutistikus

¹ *Dict.* 12.: Quod illi liceat imperatores deponere.

² *Dict.* 9.: Quod solius papae pedes omnes principes deosculentur. V. ö. *Mirbt*, Quellen zur Geschichte des Papsttums. 3. Aufl. Tübingen, 1911., 127. l.

elv, mely szerint nemcsak az egyházi, hanem bármely világi ügyekben is a legfőbb bíraskodási és döntési jog a pápát illeti és így a fejedelmek legfőbb bírása szintén Ő¹. Nyilvánvaló, hogy sem Pálnak, sem apostoltársainak még esze ágában sem volt, amint-hogy nem is lehetett olyasféle szándék, avagy célzat, hogy ők az egymás után alakuló és elenyésző földi országok, királyok és hatalmasságok mivoltáról, szervezetéről és rendeltetéséről akár politikai, akár filozofiai szempontból elméletezzenek; hiszen Jézus félremagyarázást kizáró módon kinyilatkoztatta, hogy az Ő országa nem ebből a világból való², és ugyancsak az Ő apostolai ihletés folytán tudták, hogy az Idvezítő királyságának vége sohasem leszen³. Mint-hogy tehát a biblia szerint az Isten lelki, örök országának egyedüli feje, királya Jézus⁴: természetes, hogy az apostolok erre a szellem-erkölcsi országra és ennek a királyára irányuló gondolatokkal, emlékezéssel és ahoz méltó étellel forgolódtak s viselkedtek a jelenvaló világban, azt vallván és hirdetvén a keresztyéneknek, hogy ők emez üdvintézménynek, nevezetesen a Jézus országának hívatott polgárai lévén, az Ő nyomdokain tartoznak haladni az örök cél dicsőséges eléréséig⁵. Ámbár azonban a Pál apostol idejében a keresztyénségnek még nem volt oly nagy súlya, ereje és tekintélye, hogy azt a római császári uralom az állam életére kiható tényezőnek tekinthette volna, mindamellet az egyes hívők már az evangéliom hallásából megértették és jól tudták, hogy nekik, mint állampolgároknak kötelességeik is, jogaik is vannak, amely alapon, noha maguk között is elintézhették volna a vitás kérdéseket, mindazonáltal joguk lévén hozzá, peres ügyekben a pogány törvényszékekhez fordultak⁶, sérelmeik orvoslása végett felebbezéssel éltek, sőt egyenesen a császárra appelláltak, mint ahogy cselekedett római polgárjogára hivatkozással Pál apostol is.⁷ Azoknak a Krisztus Lelke és evangélioma által megvilágosított embereknek a tudalmába bele kellett tehát plántálni azt

¹ *Dekretale* „Per venerabilem“ d. dto 7. Sept. — Dec. 1202. V. ö. *Mirbt* id. mű 138 kk. és *Epist.* lib. I. 401. „Sicut universitatis conditor“ ad *Acerbum*, d. dto 30. Oct. 1198., ugyanott 141. l.

² Ján 18³⁶.

³ Lk 1³³.

⁴ Ján 10²⁸⁻³⁰ Eféz 1²⁰⁻²¹ Kol 1¹⁶.

⁵ Mát 16²⁴ 19²¹ 1 Kor 11¹ Fil 3¹² stb.

⁶ 1 Kor 6⁴.

⁷ Ap Csel 25¹¹.

az erkölcsi elvet és igazságot, hogy ők itt a földön emberek között élnek, állami kapcsolatba tartoznak és míg egyfelől hitőkkel, reménységőkkel a mennyország javain csüggenek, addig másfelől az állami hatalom működő szervei iránt minden további okoskodás mellőzésével engedelmeskedni kötelesek. Ezt a kötelességet más alkalommal, nevezetesen hű tanítványához Timótheushoz intézett egyik levelében azzal a hangsúlyozottan elrendelt intéssel egészítette ki Pál apostol, hogy a keresztyén gyülekezetekben „tartassanak könyörgések, imádások, esedezések, hálaadások minden emberekért, királyokért és minden hatóságbeliekért, hogy csendes és nyugodt életet éljünk, teljes istenfélelemmel és tisztességgel”¹. Hogy pedig mindezt miért kell eképen cselekedni, azt ugyanó azzal okolja meg, hogy a hatóság Istentől függ, a hatóságot az Isten rendelte. Ezzel természetesen nem azt akarja mondani, hogy ha hatóság nem volna, akkor a világ kerekének a forgása megakadna, tehát a világ rendes folyásának nélkülözhetetlen feltételei a felettes hatalmasságok: hanem azt kívánja hangsúlyozni, hogy „a világon minden hatalmasságot és rendezett felsőbbiséget, mint szintén törvényeket és jó rendet Isten szerzett és hozott létre”², vagyis részletesebb értelmezéssel: „minden, nemű hatóságot maga az Isten szerzett, az emberi nemzetség békessége és nyugalma céljából, még pedig úgy, hogy az, az első helyet foglalja el a világon. Ha az az egyháznak ellenfele, akkor igen sok akadályt és zavart okozhat, ha azonban barátja, sőt tagja az egyháznak, akkor ennek a leghasznosabb és legkiválóbb tagja, amely néki igen sokat használhat és őt hathatósan támogathatja”³. Eszerint a hatóságok, mint az Isten világkormányzói bölcseségének szervei, isteni eredetűek, mivelhogy Istennek szolgálói. Ennek a legfelsőbb rendeltetésnek jogán alapszik a keresztyén uralkodóknak Kegyes Lajos (sz. 778, mh. 840.) frank király, római császár óta gyakorlatban levő eme jelszava: „Isten kegyelméből”⁴.

¹ 1 Tim 21 2.

² Augustana, Art. 16.

³ II. Helv. Hitv. XXX. cikk.

⁴ Hasonló gondolatot tolmácsol *Plutarchus* (mh. ca 120 Kr. u.) ad principem ineruditum: δίκη μὲν οὖν νόμου τέλος ἐστίν· νόμος δὲ ἄρχοντος ἔργον· ἄρχων δὲ εἰκὼν θεοῦ τοῦ πάντα κοσμοῦντος. Cf. *Plutarchi* volumen nonum Operum moralium et philosophicorum partem quartam tenens. Ed. Xylander et Reiske. Lipsiae. 1778. Ugyanerre a tételre vonatkozólag v. ö. *Chrysostomus* (mh. 407.) *Commentarius* in epistolam ad Romanos. Ed. Montfaucon, Paris 1731. T. IX. pag. 685 sqq.

Ám, amikor az apostol a hatóságnak, mint eszmei értelemben vett intézménynek Istentől eredő rendeltetését hangsúlyozza, ugyanakkor feleslegesnek tartja, épen azért mellőzi is annak a tőle egészen távol eső és teljesen korszerűtlen kérdésnek a vitáját, hogy vajjon melyik államforma a hasznosabb és kiválóbb; mert szerinte nem az a fő tétel, hogy vajjon királyok, császárok, cárok avagy köztársasági elnökök-e a bölcsőbb és hivatásosabb kormányzók, hanem az a lényeg, hogy a polgárok kötelelesszerűleg engedelmeskedjenek az államszervezetek és társadalmi intézmények élére Istentől rendelt hatóságoknak. Ebből nyilvánvaló, hogy itt az apostol voltaképen a konkrét hatósági személyek tekintélyét, méltóságát, súlyát és jelentőségét kívánja érdemileg föltüntetni, amennyiben a hatósági intézmény eszméje a konkrét szervezetben, illetőleg ezek által érvényesül. Ezt a tényt állapította meg már az ószövetségi köztudat is, amely szerint „az isteni bölcsesség által uralkodnak a királyok és általa végeznek az uralkodók igazságot; általa viselnek fejedelemséget a fejedelmek és fő emberek a földnek minden bírái”¹. Ebben a szellemben mondotta Jézus, hogy Pilátusnak nem volt volna hatalma Őrajta, ha felülről, már tudniillik nem a római császártól, hanem a mennyből, azaz Istentől nem adatott volna néki. Csakhogy ám annak a császári helytartónak meg kellett volna gondolnia, hogy Istentől nyert hatalmát nem szabad érvényesítenie az Isten akarata ellenére és hogy cselekedetéért Isten előtt felelős. Viszont a hatalommal visszaélő Kaiafásznak és hierarchatársainak bűne annál nagyobb és súlyosabb, mivel ők a más nézetten levő pogány Pilátust szándékosan vezették félre és unszolták a bűn elkövetésére, noha maguk jól tudták, vagy legalább tudniok kellett, hogy igazságtalanul, gonoszúl cselekesznek az Isten felkentje ellen. Pál apostol ugyanebben az értelemben tanítja, hogy a hatalmasságok Istentől eredő jogukat és megbízatásukat aképen tartoznak gyakorolni, amiképen az Isten akarja, mert tetteikért az örök Bíró előtt számadással tartoznak. Megjegyzendő azonban, hogy a hatósági jog nem korlátlan, mert világosan mondja az apostol, hogy az az Istentől van, tehát adomány, amelyet Ő az azzal visszaélő, avagy azt bitorló közegetől elvehet, sőt el is vesz. Aki méltatlanul, hűtelenül jár el az Istentől nyert megbízatásában, az — mint hűtlen szolga — nem kerüli el a bűnhődést. Igazságosság, jogosság

¹ Péld 8:15 16.

szent ihlete és hivatástudat nélkül zsarnokoskodó alakok lehetnek az Isten ostarai valamely összeomlásra érdemes állam és nép felett, de azok nem is az Isten kegyelméből, hanem az Ő szent haragja búsulásából bitorolják a hatalmat. Ha az ilyenek szerepléséből a nép nem ismeri föl a missióját, akkor az Isten maga végezi el rövidesen az ítéletet, amiképen cselekedte mindenkor a történelem folyamán.

Amit az apostol általánosságban a hatóságoknak és különösen a valósággal meglevő felsőbbségeknek eredetéről az előző tételben megállapított, azt gyakorlatilag alkalmazza a hívőknek hatósági vonatkozású magatartására, azzal a következtetéssel, hogy „aki ellene támad a hatalmasságnak, az az Isten rendelkezésének támad ellene; akik pedig ellene támadnak, önmaguknak ítéletet szereznek“ (2. v.) Ez a tétel teljesen következetes és indokolt; mert ha az imént egyetemlegesen kötelező érvénnyel megállapított kánon szerint az állam minden egyes lakosa és bármely közülete a hatóságok iránt engedelmességgel tartozik viselkedni, úgyhogy emez alárendeltségi kötelezettség alól semmiféle közösségi alakulat sincs kivéve: akkor a hatóságok ellen elkövetett bárminemű ellenszegülés épen olyan súlyos beszámítás alá esik, mint amilyen nagy erkölcsi értéke van az engedelmeskedésnek. Hogy azonban az itt említett engedetlenség milyen jellegű és mérvű ellenállásra vonatkozhatik, az a helyi, idői és alkalmi okok s körülmények szerint többféleképen magyarázható. Mivelhogy az apostol előbb az engedelmeskedést szükségesség szerint teljesítendő kötelességnek, kategorikus imperativusnak nyilvánította (1. v. h. ö. 5. v.), ebből következik, hogy az engedetlenséget magas fokú vétségnek tartja. Ennek megértetése végett használja a *ὑποτάσσεισθαι* igével kifejezett gondolat merő ellentétét jelző *ἀντιτάσσεισθαι* verbumot, ami eredetileg azt jelenti, hogy a csatasort valakivel szemben, valaki ellenében fölállítani, aztán általánosságban ellenszegülni. Mindamellett a hívők egyéni kötelességeinek felsorolása rendén aligha gondolt az apostol akár valamely tömeges zendülésnek, akár egyesek fegyveres fölkelésének tilalmazására; hiszen az ő korabeli római állam, élén a törvényektől független és korlátlan hatalmú — *solutus legibus* — és isteni felségű — *Divus Augustus* — császárral, a szó szoros értelmében absolut állam volt, melynek jogrendje és suprematiája iránt apostolok, evangélisták, hívők és az egész birodalom minden lakója ki-

vétel nélkül, odaadó hódolati hűséggel engedelmeskedni kötelesek voltak. Nyilvánvaló azonban, hogy az Istenre és lelkiismereti meggyőződésre tartozó kérdésekben, ügyekben és dolgokban a caesárok és imperátorok parancsszavánál is hatalmasabb és döntőbb fórum a mindenható Isten ígéje és akarata, amelynek Péter apostol kijelentése szerint inkább kell engedni, hogysen az embereknek¹. Mert Augustinus szerint „si aliud imperator, aliud Deus iubeat, contemto illo obtemperandum est Deo“². Pál szintén csak addig a határig parancsolja meg a hatóságok iránti engedelmeskedést, ameddig azok minden jó cselekedetre készek³.

E tétel célzatos értelmezése alapján a kurialista morál a világi hatalmasságok iránt köteles engedelmeskedés határait kelletén túl is korlátozni óhajtaná, míg a Konfessio Augustana⁴ szerint „a keresztyének a felsőségnek s a törvénynek engedelmeskedni tartoznak, kivéve ha az bűnös dolgokat parancsolna“, viszont a II. Helv. Hitvallás⁵ szerint „a hatóságban minden alattvalónak az Isten jóságát kell elismerni és ezen az okon kiki köteles a hatóságot, mint Isten szolgáját tisztelni, becsülni, szeretni és érette imádkozni, mert aki a hatóságnak elleneszegül, az az Isten súlyos haragját vonja magára“.

Ezeknek az elvi alapvonaloknak egyes felmerülő esetekben és kérdésekben való alkalmazására nézve Pál apostol szóbelileg részletesen tájékoztathatta a korabeli gyülekezeteket; legalább erre mutat az a körülmény, hogy az őskeresztyén liturgiákban benne van „a királyokért és hatóságbeliekért, mint szintén az egész világ békességéért való könyörgés“, aminek objektív céljául az alattvalók békés és zavartalan életét tekintették. Hogy azonban az evangéliomi keresztyén közszellem fejlődése folytán az államfők, hatóságok és alattvalók kölcsönös viszonyai és agendái időről-időre miként alakuljanak: azt az apostol a jövendő feladatoként ráhagyta a keresztyén nemzetek belátására. Eszerint sem Pál, sem nem egyik-másik apostol, még kevésbé a keresztyénség, hanem csakis az emberi tökéletlenség és erkölcsi elvadtultság az oka az olyan evangéliomellenes, visszás és romboló

¹ Ap Csel 529.

² Sermo 6. de verbo Dom. c. 8.

³ Tit 31.

⁴ Art. XVI.

⁵ XXX. cikk.

jelenségeknek, mint aminők a despotismus, terrorismus, brigantismus, anarchismus és az államéletet s jogrendet alapjaiban megrendítő egyéb ilyesfajta aberratio, mely kóros és veszedelmes elfajulások az evangéliommal és a keresztyénséggel merő ellentétben vannak, s minthogy jelenlegi taglalásunk keretén szintén kívül esnek, azok bírálatát ehelyütt mellőzzük.

3—5. v. A hatóság iránt tartozó engedelmeskedés parancsát és az engedetlenkedés tilalmát azzal magyarázza meg az apostol, hogy „a fejedelmek nem a jó, hanem a rossz cselekedetek rettegésére vannak“, amivel azt kívánja megértetni, hogy a felsőbbsséggel, mint isteni rendelkezésen alapuló intézménnyel szemben tanúsított jogtalan és észszerűtlen ellenkezés káros és ártalmas, mert az állami felsőbbsség nyomban félelmetessé válik, mihelyest bármiféle rossz cselekedetről értesül, p. o. ha akár valamely ellenszegülésről, akár az intézkedései ellenében elkövetett szándékos ellenállásról tudomást szerez. Ha tehát azt akarod, hogy a hatalmasság rád nézve ne legyen rettegtető intézmény, akkor cselekedjed a jót és ebben az esetben tapasztalni fogod, hogy míg a gonoszokat, bűnösöket utóléri a büntetés, addig te lelki csendességben folytatod életedet, teljesíted tisztet, és ezt olybá kell vened, mintha a hatóság téged dícséretben, elismerésben részesítene a te okos és helyes magaviseletedért, Megszívlelendő továbbá, hogy amennyiben a hatalmasság feladata főképen az igazságszolgáltatásban határozódik, ennek foganatosítása végett pedig megfelelő hatalommal van felruházva: ennyiben, de meg rendeltetése szempontjából is — *Istennek szolgálja* — θεοῦ διακονῶν ἐστίν —, aki Isten rendeletét hajtja végre és az Ő ügyét intézi az állam s az alattvalók javára. E minőségében és ebbeli ténykedéseieért Istennek, mint Úrának felelős. Hasonló gondolatot fejez ki az eredetileg görög nyelven írott első keresztyén századbeli *Sophia Salomonos* nevű ószövetségi apokrif irat (6, 3. 4.), amidőn a királyok birodalmának és a hírák hatalmának a felséges Istentől eredő voltát hangsúlyozván, figyelmezteti őket arra, hogy az ő cselekedeteiket megvizsgálja és tanácsuknak végére jár a Mindenható: tehát vegyék eszökbe, hogy ők az Isten országának szolgálói, akiknek kötelessége az igaz ítéletmondás, a törvény megtartása és az Isten végzésinek követése. *Cicero* szerint is¹: legum *ministri* magistratus, legum

¹ Pro Cluentio c. 53.

interpretes iudices, legum denique idcirco omnes servi sumus, ut liberi esse possimus.

A hatalom jelvényeül, Pál szavai szerint „nem ok nélkül“ hordja a jog, törvény és igazság öre, t. i. a hatósági tisztviselő a kardot, bizonyára tehát nem azért, hogy az külső díszként lógjon az oldalán, hanem hogy szükség esetén érvényesítse általa a jogát és hatalmát. „Mert Isten szolgálja, bosszúálló a haragra annak, aki gonoszt cselekszik“. Ebből a nyilatkozatból következik, hogy közveszélyes, államellenes bűntények elkövetőivel szemben a felsőbbségnek megvan adva a mód és jog arra, hogy ez az olyanokat végképen ártalmatlanná tegye. Hogy azonban ez a jog in ultima ratione csakis a halálbüntetés alkalmazásában érvényesíthető-e, avagy más útja és eszköze is lehet-e a probléma megoldásának: arról Pál nem szól, és így ez a kérdés vitatható pro is, contra is. Ellenben minden vitán felül álló erkölcsi kötelesség az, amit a hatósági tiszt etikai természetéből maga az apostol következtet eképen: „Annakokáért szükségesképen való az engedelmeskedés, nemcsak a haragért, hanem a lelkiismeretért is“, ami azt jelenti, hogy még ha a bünt büntető igazságszolgáltatástól való félelem nem indítana is kitkit a felsőbbség iránti engedelmeskedésre: akkor is a lelkiismeret, mint az Isten Lelkétől ihletett belső bíró azt javalja és parancsolja, hogy a keresztyén ember minden külső kényszerítés nélkül, önkéntesen ismerje el az alárendeltségi kötelezettséget.

6. v. Az alattvalói engedelmisség erkölcsi szükségességéből folyó kötelesség az adó fizetése, amivel előmozdítjuk a felsőbbség rendeltetésének érvényesülését. Amiként hadsereg nélkül nem biztosítható a nemzet zavartalan fejlődése, viszont megfelelő anyagi eszközök híján nem érhető el a honvédelem erősödése: aként adófizetés nélkül nem volna képes az állam a fennállását és gyarapodását előmozdító intézményeket létrehozni és a közjót munkálni¹. Aki tehát az állam védelmére, támogatására és az ez által nyújtható előnyökben való részesedésre igényt tart: annak lelkiismereti kötelessége az adófizetés². Erre való tekintetből mondja az apostol:

¹ *Tacitus* histor. 4, 74. : neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendiis, neque stipendia sine *tributis* haberi queunt.

² *Chrysostomus*: ὅτι γὰρ εὐεργετῆ παρ' αὐτοῦ σὺ μαρτυρεῖς μισθὸν αὐτῷ τελῶν. *Luther*: Lasst's euch nicht verdrieszen Zoll zu geben und gehorchen, dass ihr damit helft die Frommen schützen.

„Azért fizettek adót is“, tudniillik: alattvalói engedelmisségetek erkölcsi beismerésének tanúbizonyságául, a felsőbbség kormányzati és közigazgatási céljainak elérése végett, kényszerítés nélkül, lelkiismeretetek szerint, azért fizetitek az állami illetményeket, nevezetesen az adót, „mivelhogy a hatóságok az Istennek szolgálói, akik ugyanabban foglalatoskodnak“, azaz: állandóan azon buzgólkodnak, hogy az adófizetés mértékéhez képest és annak segítségével, Isten akaratának megfelelőleg, előmozdítsák a közjót. Aki tehát ennek az apostoli intelemnek ellenszegül és a közterhek viselését megtagadni merészkedik, ám lássa a következményeket. A történelem példái és adatai meggyőzően igazolják, mily és mennyi áldás áradott úgy a hatalmasságokra, mint az alattvalókra, valahányszor ők az Isten ígéjéhez szabták magukat, viszont minő és mennyi átkot, romlást, pusztulást idézett elő az ez ellen elkövetett engedetlenség, hitetlenkedés és bűn.

7. v. Summázva a bármely nemű és rangú felsőbbség iránt tartozó különböző kötelességeket: végeredményül ezt az egyetemlegesen kötelező erkölcsi törvényt állapítja meg Pál apostol: „Adjátok meg tehát mindeneknek, amivel tartoztok: akinek az adóval, az adót; akinek a vámmal, a vámot; akinek a félelemmel, a félelmet; akinek a tisztességgel, a tisztességet“. Kezdve az alsófokú hivatalnokokon, akik a személyi- és földadók beszédésével, elszámolásával, illetőleg az árúcikkek és értékek után járó vámilletékek és keresetadók kezelésével foglalkoznak, folytatva az igazságszolgáltatási, közigazgatási tisztviselőkkel s befejezve a felsőbbséggel, a hatalmasságokkal, az uralkodó államfővel: kinek-kinek meg kell adni, ami őt jogosan és méltán megilleti, adót, vámot, félelmet (azaz hódolatot), tisztességet. *Suum cuique.*

*

Ez a vázlata a Pál apostol államtani alapelveinek, amelyek bár nem tanúskodnak a római jogtudósok iskolázott elemzési képességéről, mert hiszen az apostol már hívatásánál és missiójánál fogva sem volt állambölcész, vagy politikus: mindamellet az lehet mondani, hogy a keresztyén államélet nélkülözhetetlen és fejlődésképes vezérelvei, nagyban és egészben, ezeken az alapokon nyúgosznak. Az apostol szerint ugyanis — amint az imént jeleztem — az állam hatalmasságai, tehát az előljárók, tisztviselők, feljebbvalók, hatóságok, államfők, uralkodók, királyok, császárok egytől-

egyig az Istentől rendeltettek, Istennek szolgálói, azaz nem korlátlan hatalmú, nem önjogú autokraták, hanem Isten akaratából és kegyelméből rendelt, Őtőle függő, Néki felelős szolgálók, diakonusok. Az alattvalók, polgárok, egyesek és közületek erkölcsi kötelessége a felsőbbiségek iránt tartozó engedelmisség, azzal az apostoli föltétellel, hogy az Isten akarata minden emberi vélekedésnél, avagy a lelkiismeret szabadságát lenyűgözni célzó zsarnoki rendelkezéseknél feljebbvaló, egyedüli forum kompetens. Az államfők és alattvalók, illetőleg hatóságok és polgárok eme kölcsönös, sőt a Krisztus szellemében egységes viszonyából jó létre a közjó, az összhangzó egyetemleges államélet, viszont a közjót és általános harmóniát veszélyeztető bárminemű gonoszt el kell hártani, ki kell írtani a hatóságoknak, mert ők nem ok nélkül, tehát fontos létérdekek megóvása végett hordják a hatalom jelvényét. Az állampolgári, illetőleg alattvalói magatartásnak, alkalmazkodásnak, engedelmeskedésnek, kötelességteljesítésnek, legfőbb erkölcsi motívuma ott van és hat és munkál a keresztyén hívőnek lelkiismeretében, melyet az apostol az áldozatos készség és társadalmi közjó bizonyos zálogául, kezességűl tekint. Mert ahol a keresztyén lelkiismeretet irányító, vezérlő és segítő krisztusi szellem él és érvényesül az államéletben: ott a Pál eme vázlatos, de csodálatosan fenséges és eszményi államtani alapelvei nyomán virulás, gyarapodás, békesség és boldogság honol. Ott önként adózik úgy az egyes, mint az összeség, pénzzel, becsüléssel, hódolattal, engedelmisséggel. Kiki készséggel megadja az uralkodónak és az államnak, ami őket illeti, tudván, hogy „*a haza minden előtt*“; és kiki buzgó szívből áldoz hitttel, szeretettel a királyok királyának Istennek, megadván ami az Ővé, a dicsőséget, tudván, hogy „*Isten országa mindennek fölött*“. Minden egyéb részletkérdés.

Kiváló értékűek tehát ezek a páli lapidáris tételek, mert ezek révén, az evangéliom újjászülő szellemében és a krisztusi ethika alapján, oly fenséges jogi gondolatok, erkölcsi eszmék és elvek plántálódtak be az egyetemes keresztyénség minden egyes tagjának szívébe-lelkébe, öntudatába, lelkiismeretébe, amelyek — haszinte más formában, illetőleg más fogalomkörbe illesztve — a keresztyén államélet fundamentális elveiül tekinthetők még ma, több mint tizennyolc évszázad múltán is.

Részlet

Kabay K. „Háború és zene“ c. munkájából.

Beethoven Eroicája nem Napoleont mint hőst, hanem általánosságban a hősnek típusát jellemzi. Nem helyes a szinfóniába programmot belemagyarázni. Beethoven helyes művészi felfogásával jól tudta, hogy programmot az abszolút zene meg nem tűr, tehát ez nem is lehetett intenciója. Hősi jelzője csak a szinfónia kifejező erejének egy szóba való foglalása; elnevezés, amely talán többek számára egyebet nem jelent, mint a szónak hétköznapi értelmét. Rövid szóbeli karakterizálása a zenének, illetőleg a stílusnak, és a műben domináló hangulatnak. Természetes, hogy a címnek megfelelően Beethoven az epikus zenei stílust eddig páratlanul álló tökéletességgel juttatja érvényre. Hősi szinfónia ez a szónak legszorosabb értelmében, mely úgy kifejező erő, mint harmónia, melodika és ritmika tekintetében a zenei époszok legtökéletesebbje.

Második tétele: a Marcia funébre szoros összefüggésben van Liszt: Héroide funébre című szinfónikus költeményével, a *fájdalomnak* e magasztos apoteozisával. Akármilyen ügy megdicsőült halottjainak óriási méretű emlékoszlopa. A francia júl. forradalom rettenetes mozzanatai és gyásza inspirálta Lisztet 1830-ban egy „forradalmi szinfóniá“-nak megírására, amely azonban eredeti formájában sohasem került a nyilvánosság elé. A „Héroide funébre“ önálló értékű zenei hangulatkép s mint ilyent, nem okvetlenül szükséges a programzenei irányzat termékei közé soroznunk. Maga Liszt e művéhez írt előszavában a következőket mondja: „... Minden győzelmi dalba belevegyül a haldoklók jajsza, félelemkiáltások, imádságok és átkok, elfojtott zokogás és örök Istenhózzád. Mondhatnók, hogy az ember ünnepi öltözéket, győzelmi köntöst csak azért ölt, hogy elfödje a gyászfátyolt velök, amely bogáncsként ragaszkodik halóporához is. De Maistre megjegyzi, hogy évezredekben csak kevés olyan esztendőt találunk, amelyben béke honolt a földön, ezen az *arénán*, amelyen a népek gladiátorokként győzik le egymást és ahol a legbátrabbak a sorompó elé lépve, a sorsnak mint mester és bíró előtt hajlanak meg. Bárminő szint mutassanak a lobogók, amelyek ezekben a csatákban,

pusztulásokban büszkén és bátran állanak egymással szemben az ellenséges táborban, mindannyian vitézek vérébe, olthatatlan könnyekbe vannak mártva. És közeleg a *Művészet*, a bátrak sírhalmát fénylő fátyollal borítja, haldoklókat, halottakat glóriával övez, — hogy sorsuk irigylendő legyen az élők előtt.

A mű tematikus anyaga egyszerű, rövid, de fölötté pregnans motívumokból áll. A megdöbbenő komor hangok közé csak kevés világosabb szín, fény vegyül. A rettenetes tragikum, mely vasléptekkel bontakozik és jön elő a műből az instrumentáció által fokozva, földig sújtó erővel hat. A forma szempontjából: induló s a mű a Liszt által kitalált szinfónikus indulók csoportjába tartozik. A főtétel a gyászinduló ünnepélyes ritmikájában fejlődik ki. Ezután fenséges szépségű dallam bontakozik elő — az induló trióját képezve s szívekbe markoló bensőségével mind fájdalmat csillapít. A sötét benyomások, melyekbe már a zeneköltemény első részét is zárták, most a mű záróhangjaiba vezetnek. Ebben a végződésben újra érvényesül az a mély pesszimizmus, mely az egészet áthatja, s amelyet már a programmagyarázat is nyomatékosan hangsúlyoz. Az egyszerű eszközökkel felépített és mégis magasztosan hangzó csodás harmóniák, utalnak azon csodatevő hatalomra, mely bennünket az élet borzalmi és fájdalmi közül kiemel: a *Művészet*. Ahol ilyen hatalom van jelen, ahol ilyen művészet közelg, ott a hős halálát apoteózis követi. Valóban egyetlen zenemű hangulata sem felel meg annyira lelkületünknek, egy sem fejezi ki oly pompás hűséggel a jelenlegi háborús idők szellemét, mint ez a Heroide funébre. Hősiesség, győzelem, gyász és megdicsőülés a tartalma, ezek adják az egész zeneköltemény mélyebb értelmét. Ha ez a mű nem lenne meg, létrejötte a háború természetes következményeként tűnne fel, *aktualitása* kétségbevonhatatlan és csak annál sajnálatosabb, hogy a háború eddigi folyamán nem találtuk egyetlen zenekari hangverseny műsorán sem. Par excellence háborús vonatkozású és ebben a nemben talán a leggrandiózusabb, a benne feldolgozott világprobléma kifejtése miatt jelenleg is elsőrendű aktualitással bíró, Liszt egy másik szinfónikus költeménye a „*Húnok harca*“.

A festő, kinek műve a zeneköltőt inspirálta, nem történelmi jelenetet örökített meg vásznán, hanem — mondát. A hagyomány egy hatalmas küzdelemről szól, amelyet a húnok és rómaiak vívtak egymással az örök város kapui előtt. A legelkeseredettebb elszántsággal csatázott a két ellenfél s a harc folyamán mindkét sereg teljesen megsemmisült. Ekkor azonban az elesettek szellemei fölemelkedtek a harctérről s fenn a levegőben vették föl újra a küzdelmet: a szellemeknek ezt a harcát tünteti föl a festmény. A szellemi életre kelt vad harcosok csapata mint egy fekete viharfelhő gomolyog a véres mező felett, melyről újabb és újabb szellemeseregnek

a levegőbe. A haláltusa rettenetes bélyegével az arcukon nyomulnak a fent küzdők közé. Lent a festmény jobb oldalán, magasra emelt pajzson Attilát pillantjuk meg, balról a rómaiak csoportosulását. Magasra emelkedik ki mindenek fölé harci jelenyünk : a kereszt. Benne könnyen felismerhető az egész mű alapmotívuma : a kereszt diadala. Pogányság és kereszténység képezik az ellentéteket, melyek a Húnok harcában egymásra törnek. Vagy : barbarizmus és civilizáció. Nem arról a pogányságról van itt szó, melynek legmagasabb rendű képviselői a görögök voltak, hanem a természeti népek zabolátlan hordáiról, melyek a nagy népvándorlás idejében Kelet felől mindent elsőprő erővel és tömeggel betörték. Ennek a vad beözönlésnek a kereszténység végül is gátat emelt ; végső győzelmük a fegyverek és egyúttal a szellem diadalát is jelenti. Így ebben a színfónikus költeményben a színfónikus számára egy mindenkor hálás téma kínálkozik feldolgozásra : a harc és a győzelem, mely téma egykönnyen ki nem merithető. Ez a színfónikus költemény sem bír programm-magyarázattal, de annak vehetjük Lisztnek Bache Walterhez intézett sorait : „Kaulbach világhírű festménye két csatát szemléltet: az egyik a földön túl, a másik a levegőben ; a legendához híven az elhullt harcosok szellemei tovább küzdenek. A nép körében megjelenik a kereszt, titokzatos fénybe burkolva; ezen alapszik színfónikus költeményem. A mindhatalmasabban kifejlődő korális: „crux fidelis“ a kereszténység végső győzelmének eszméjét jelképezi“. Ellentétben a festménnyel, mely csupán gyalogos küzdőket ábrázol, Liszt a lovasok harcát ecseteli. Zárt, tömör sorokban nyomulnak előre és ügyesen térnek ki egy-egy oldaltámadás elől — a felvonulást megakasztó, hevesen feljajduló tizenhatod-hangjegyek találóan rajzolják ezt a harcmódot. Az ellenfelek harcbakeveredése, a felbőszült szellemek tovasuhanása a homályos éjben, általánosan az egész harc csodálatosan van megérzékítve a zenekarban. Liszt geniális instrumentáló-művésze teljes egészében érvényesül itt. A homályból, enyhe fénysugárhoz hasonlóan, lágy hangok áradnak szerte : a kereszténység fő-témája ez, a „Crux fidelis“. Két puzón hosszan kitarított hangokban intonálja a régi korálist. A barbár hordák tombolása túlszárnyalni igyekszik az ájtatos éneket. Az ellentétes elemek, a zabolátlan és a szabályozott erő, éles kontudokban vannak itt szembeállítva. A küzdelem egyre fokozódik. Az általános tobzódásba a korális csendül bele, kezdetben egész halkán, utóbb a fúvók segítségével hatalmas crescendóba lendül. A keresztények seregében, kikben ezek a hangok a legyőzhetetlenség tudatát és hitét ébresztik fel, — ezerhangú diadalkiáltás tör elő : több ütemen át rettenetes erővel felhangzó s hosszan kitarított Esz-dur hangzat harsog a teljes zenekar részvételével. A győzelem reményében és tudatában veti magát a sereg az ellen-

félre. A hangtömegek elviharzása után — az orgona szólal meg, gyöngéd hangokban intonálja a korálist. Mintha egy békekövet szerepét venné át s minden szakasz nyomán újból felharsan az előbbi diadalkiáltás, ugyanazzal az erővel. Az orgona lágy hangzatokban fejezi be a korálist. Nem harci vágyból, nem magáért a harcért ragadnak fegyvert a keresztények, hanem a barbár ellenség által fenyegetett kulturát és annak kiküzdött áldásait védték meg. Ájtatos, magasztos hangulatot árasztottak az orgona hangjai e mű részére, a békés hangok a hegedűk felfelé emelkedő, világosabb régiókba elvesző meneteibe halnak el. A mű második része, „a kereszt győzelme“ andante kezdődik s tempója egészen egy záróstrettáig emelkedik. Újbóli rövid emelkedés után a korális fortissimó lép be, gyors tempóban száguldvá egy győzelmi hír szárnyához hasonlóan. A teljes zenekar az orgonával együtt vesz részt az öröm esetelésében. Az orgona hatalmas hangzatai túlszárnyalják a zenekart: jelezve a keresztény eszmék diadalát. A mű kezdő, árnyékszerű hangjaiból kiindulva, a zenekar összes színeivel pompázó, nap-sugaras befejezéshez érünk. Ez a kifejlődés a csúcstra azonban nem külsőség csupán, hanem a geniális programzenész szinfónikus költeményében rejlő szellemi eszme parallelizmusa, mely oly jelentőségteljesen tárta elénk a történelmi festmény hátterét.

Mit tanulhat a magyarság a németektől?

Talán véletlen, ámbár én nem hiszem, hogy azt a valamit, amely ott élt minden időben az emberi történet minden nagy alakjának a lelkében, mint ható erő: a kategorikus imperatívust német philosophus, Kant tette tudatossá. De az már nem az, hogy volt és büszke lehet rá, — van ma egy nagy nemzet, melynek polgársága erős akarattal bevészte lelkébe azt a, az emberi élet irányítóját adó tant s ma egyetemében valósítja meg a világ ámulására eredményeit.

Jó ízléssel párosult csodálatnak sohasem lehet hymnusok zengésében jelentkeznie s nem szabad tömjénfüstben fulladnia meg. A jobbal, értékesekkel szembe egyedüli, megkerülhetetlenül emberi feladatunk az, hogy megpróbáljunk síkjába felemelkedni. S ehhez csak egy kell: belátni azt, hogy tanulni sohasem szégyen, míg nem — késő.

Kisebb nemzetek mindig nagyobbak már megvalósult alkotásait magukévá téve rendezik be faji, nemzeti életüket. Ez jól is van így; itt jut épen kifejezésre, hogy az emberiség vég-eredményben mégis csak egy hatalmas közösség. Ebben a „munkás” világban a nagy cél az egész elé van kitűzve, ha a megvalósításnak megannyi páratlan individuum is a kizárólagos, ebben az egyetlen esetben jogos eszköze. — A háború eredményei között — hányszorosan áll ez a mostanira — a legfontosabb véleményünk szerint az, hogy alkalom nyílt egyetemes emberi szempontból értékes faji, nemzeti sajátságok megismerésére, amelyek forgatói voltak ugyan a békében is a haladás kerekének, de önértéküket a maga teljességében az erőknek csupán a ma előttünk vonagló összemérkőzése mutathatta meg.

A világunk speciális berendezettségének lehetősége, az ún. természeti adottságok korlátain belül, a saját lelkünkben van letéve. Az emberi szellemben van, — legyen az adott eset a szellemnek akár a tökéletesség, akár az alacsonyosság jegyében való megjelenése — valami olyan jegy, amely rányomja átalakító bélyegét az élő, még az élettelen környezetre is: megalkot egy világot, mely épen ennél az előállási feltételénél fogva emberi.

Egy-egy ilyen egész világát, élete folyását színező alapvonást szoktak több-kevesebb joggal minden nemzetnek tulajdonítani. Ebben van az illető nép naggyátevő, vagy néha nem épen dicséretes nemzeti karakterének a fővonása, mely azonban — hála az égnek — nincs speciáliter az illető nemzethez kötve a maga teljességében. Itt számba nem jövő különbségektől eltekintve végre is mindnyájan emberek vagyunk: az emberi intelligentia valamely megvalósultságával szemben meg van az intelligentia minden birtokosában a másodlagos megvalósítás: a magáévá tétel lehetősége, csak a kellő jóakarát is legyen meg.

A németségnek ily tulajdonságául, mely nemzeti karaktert nyom alkotásaira, — az *alaposágot* szokták felhozni. Teljes joggal. Nem akarok most ennek a nemzeti erénynek a taglalásába bocsátkozni. Ma ez — azt hiszem, időlopás volna. Legyen szabad csupán annak a híres német alaposágnak egy oly oldalról vett megvilágításával megpróbálkoznom, amely szempontból a dolog véleményem szerint a legmegszívlelendőbb.

Nem arra akarok tehát reámutatni, hogy jelentkezik ez a nemzeti vonás az elmélyedő, a dolog velejéig elásó s a nyert eredményeket mindig előszeretettel rendszerező munkában.

Az alaposág a németség életében — a szó szoros értelmében vett életről szólok — „ab ovo“ alapjában van meg, ha a szavakkal játszani akarunk. A német az étellel szemben öntudatos. Tudja s ez vezeti minden alkotásában a legkisebb körben elhelyezett egyént is —, hogy neki élni „kell“. Kell, mert van miért, öntudatos cél áll, nem „lebeg“ — folyvást előtte. A cél világos tudatának a szükségszerű kapcsolódása aztán a kitarató, a neki rendelt munka, ha kell, egy pillanatra, ha kell, egy — életre. A német életét öntudatosan éli; amit tesz, tudja róla, hogy azt meg kellett és úgy kellett tennie.

Bár a magyar nemzeti karakter alkotó elemei máig nincsenek is, ahogy kívánatos, kikutatva, mégis egy kétségtelen: az itt érintett szempontból vett alaposág a magyar léleknek nem volt és nem is sajátja. Tisztelet a (német mintán nevelődött) kivételeknek! Megállapította már Erdélyi János, hogy a magyar nem philosophus nemzetség. Az élet problémái meditációra, reflexióra nem indítják. Az okoskodásban természetes ésszel valami huncutságot keres; inkább szeret odaadó végig töprengés helyett egy-egy szellemes rávillantással végezni az esetleg feltolult problémával. Nem az ebből a baj, hogy magyar philosophus önálló philosophiai redszert nem alkotott, kivéve egyet, ki lelkes magyarnak vallotta magát (s feláldozta vele élete munkáját ki tudja, mennyi időre), de familiája kétségtelenül szász (helyesebben frank eredetű) volt. Ott van a dolognak az átka, hogy annak a német öntudatosultságnak a hiányában éljük oly gyakran kicsinyes életünket. Éljük s magunk sem tudjuk,

miért. Nincs cél: nincs nekiszentelődött tervszerű munka s lehet-e eredmény?

Az öntudatos cél szerint irányuló élet-folytatást, benne a kitartó, tervszerű munkát lenne szép, ha a háború legértékesebb eredményeként megszerezhetnők a némentséggel való mostani szövetséges érintkezésből. Lássuk meg ennek az élet-lehetőségnek gazdag aratását s legyen előttünk követendő példa a háború utánra. — Ne feledjük, hogy ez a magyarság akarátának az erősségétől függ.

Simon Károly.

Szilágyi Sámuel superintendens Bernában.

...Anno 1735-ben egy ónos ablakú svájci iskolában tiszteletes és tudós Schürer Sámuel „theológiát tanító első bernai professzor és a bernai kantonbéli papság dékánusa“ exament tartott. Feltette legfinomabb okuláréját és úgy figyelgette a betüremelő napfényben tanítványai arcát... Tiszteletes és tudós Schürer Sámuel meg volt elégedve a vizsgálatával. Akinek pedig a lelkébe ő egyszer be tudott pillantani és akit egyszer értékelni kezdett, az bizony értékes ember volt. Most is az értékest kutatta, válogatta és úgy érezte, hogy meg is találta véglegesen azt.

Egy deli természetű, bronzarcú, szomorú-barna szemű diákra kezdett figyelmes lenni. Már pedig akire a tudós professzor úr figyelmes lesz, annak bizony király öfelsége udvarában sem lehet különbb dolga. Az elkísérheti őt a lakására, sőt segíthet néki a bibliothékában; azt a tudós professzor oktatja, vezeti, közvetlenül irányítja, de ami mindezeknél többet ér — megismerheti az ő csodaszép két leányát is...

Nos így jutott be Schürer professzor uramhoz tiszteletes Szilágyi Sámuel, az idegenbe vetődött debreceni diák is, mert hát az a figyelmet keltett ifjú ki lett volna más, mint ő, aki alig 17 éves korában kiment a bernai egyetemre, hogy onnét egy csomó tudománnyal megrakodva térjen haza... És Szilágyi Sámuel mind a szellemiekben, mind a testiekben kiváló produkált ott. Nem hiába nevezték el professzorai „portentum naturae“-nak, valóban az is volt ő. Hatalmas génie, akinek mélyengondolkozó lelkében hatalmas gondolatok, nemes tervek lakoztak... Ki tudja, ha ott marad Helvétiaiban, talán professzor lesz belőle, akinek munkáit megfelelően értékelik és becsülik majd nemzedékről-nemzedékre?!...

Azonban nem így végeztetett felőle!

Szilágyi Sámuel bejáratos lett tudós Schürer Sámuel uram házához és bizony szerelmes is lett egy szép napon az ő szépséges Katalin leányába. Az ibolyakékszemű, hamvasarcú, aranyhajú leány (mert ilyennek kellett lennie) szintén lángragyúlt. Arcába szökkent a pír, apró szívecskéje erősen kezdett lüktetni és a szemeiben, azokban a sötét ibolyaszemekben meg-

lobbant valami fény, amikor meglátta azt a fénytelen barnaszemű diákot, Szilágyi Sámuel . . .

Azután nagyon sokszor belenéztek egymás szemébe még, míg eltervezgették a jövőjüket. Azaz csakis a leány tervezgette, mert Szilágyi Sámuel ifjú lelkében már határozott tervek voltak és vártak a megvalósulásra, csakhogy azok a tervek nem a boldogság aranykohójában lobbantak fénybe, nem a fényes jövő napjaival voltak bevilágítva, hanem egy küzdelemteljes élet, tövises út körvonaljaival voltak áthatogatva . . .

Hiába csináltak kontraktust, hiába eljegyzést, Szilágyi Sámuel lelkében más és hevítőbb lángok is égtek. Otthagyta a szép menyasszonyt, otthagyta a bernai egyetemet, a békés ott-hont és fényes jövőt egyaránt. Kezébe vette a vándorbotot és elindult — az ősei nyomán.

Átment a leydai egyetemre még s azután hazafelé tartott. Az ő lelkében az ősök hit- és hazaszeretete gyűlt ki, azok nem hagyták nyugodni. Tanulni, tanulni, gyűjteni a tapasztalatokat, ismereteket s azután visszajönni egy elhagyott, lenézett országra, melynek azonban minden köve valami édes szeretetről beszél. Hozzáfogni itthon a munkához, nagygyá, boldoggá tenni ezt az országot, ez az, amit elődeitől örökölt, ez az, ami hazahozta őt a debreceni kollégiumba, ez az, ami halomra döntötte házassági terveit is.

Nagy tudós, alkotni tudó lélek, genie volt, akiben annyi hit és annyi hazaszeretet lakott. Megbecsülték azonban itthon is. Tiszteletes Szilágyi Sámuel uram professzor lett az ősi kollégiumban, majd pedig a tiszántúli egyházkerület superitendense.

A hét éves háború viszontagságai és a honvágy bár megakadályozták házassága létrejöttét Schürer Katalinnal, a szeretetet és emlékezetet, a felejtetetlen svájci napok emlékét mindketten halálukig hiven megőrizték. A jegygyűrűt sohasem adták vissza egymásnak, valamint megtartották egymás arc-képét is . . .

Ez a régi porlepett képe Schürer Katalinnak talán még most is megvan. . . Nem láttam soha, de mégis megelevenedik előttem ennek a leánynak egész alakja. Aranyos hajára szeliden ráhullámzanak a bágyadtsárga napsugarak, piros-hamvas arcán megjelenik valami bánatos mosoly, sötét ibolyaszeméből valami forró-forró ábránd vágya csillan elő, mintha most is várna valakit ott messze az égbevágó svájci hegyek között — magyar határ felől . . .

Hiába, az a csodálatos ember nem megy már felé. Porlad, alusza álmát a pusztakovácsi temetőben . . . Porlad, porlad a földdel együtt, amelyért egykor tanult, tanított, munkálkodot, küzdött — és amelynek boldogságáért elhagyta egykor a világhírnevet, fényt, dicsőséget, szerelmet — az első, visszaneemtérő álmokat . . .

Nemes István.

Katónak.

*Az én lelkem magányra szánt el engem,
S megőröl mindent, ami az enyém,
Csak ami késő, visszahozhatatlan,
Siratni, hívni azt tudom csak én.*

*Ha velem jönnél egy úton, karöltve,
Rád szállna szürke évek únt pora.
És annyi szépet, sovárgót, csudását
Almodni rólad nem tudnék soha.*

*Arany boglárom többé nem lehetnél,
Gyémántos ékszer, mely tüzel, ragyog.
Csigás hajadnak csillogó varázsát
Megkoptatnák majd csúf hétköznapok.*

*Jól rendeli a sors, hogy válni kellett,
S csak emléked, mi vissza száll felém.
Legenda lettél, hófehér legenda
Tisztán, fehéren, így maradsz enyém.*

*S ha megkoptatnak majd mindent az évek,
Emléked úgy fog tisztán állni még;
Legyen hát öröd, aranyos Katóka
A szépet is szebbítő messzeség.*

*

*Légy hát legenda, hófehér legenda,
Kiről a vágyam reszketőn mesél.
Kinek nyomában rég nyitott virágok
Leomlott szirmát lebbenti a szél.*

*Rajongó lelkem titkos babonája,
Halvány ködökbe félig elvesző,
Kiről sok kedves, boldog, színes álmot
Sóvárgó lelkem ezer vágya szó.*

Fehér Gábor.

Anyámnak.

(Az 1914—15-ik isk. évben a debreceni kollégium által, a Szilágyi Mihály-féle pályadíjjal (100 kor.) jutalmazott költemény.)

*Levelet trok édes jó anyám,
Te megfáradt öreg s mindig igaz!
. . . Betűzd ki lassan és . . . sirjál felette,*

*Ki gyermekségét oly igen szerette :
Emberré lett, emberré a fiad !*

*Gyermekálmok fehér birodalma
Nekem többé virágot nem fakaszt.
S ha néha-néha megejt is az álom,
Benne a múltnak csak búcsúcsókját látom . . .
S csak könnyezem a távozó tavaszt . . .*

*Kit vezetsz majd tündér-mesék útján
És ki lesz a te hü kis cseléded ?
S ha olykor-olykor bánat tér be hozzád :
Lesz-e, aki felvidítsa orcád ?
Hiszen engem harcra vár az élet !*

*Az út nem rettent, mit nem ismerek.
Főlemelt fővel, bátran nekivágok !
Mert úgy neveltél áldott jó anyám,
Hogy míg a napnak csendes alkonyán
Muzsikás dalok színes szárnyain
Tündérországba loptad gyermeked :
. . . Reggel dolgozni tanított kezed !*

*Múlton merengő szemem harmatát
Letörlöm hát.
És indulok. Megyek. Küzdeni vágyom.
Verejtékezés legyen világom !
S mint az arató, nyári nap hevén,
Zengő ajakkal, feszült karokkal
Hadd arassak én !*

*Hiszen az élet : csak megbízatás.
Szeretve féltni a magyar rögöt,
Mit küzdő ősök vére öntözött.
Szeretni téged, tünde délibáb,
S ti ó-bút rejtő, vén fűrtű hegyek,
Mikor megejt a biborrózsás alkony
S a harmatcsókos, lengő némaság ;
Míg lágy tilinkó sóhaján mereng el
A halkbeszédű, messzi rónaság . . .*

*Szent szerelemmel, híven, igazán
Szeretni Téged, múlt emlékitől
Ma is illatos szép magyar hazám !
Minden kincsével odaadni Néked
Büszke-boldogan ezt a földi éltet,
Dolgozni érted . . .*

Lehet-e ennél szentebb hivatás?
— Hiszen az élet csak megbízatás...!

S ne legyen ezért semmi jutalom,
Csak a munka utáni nyugalom...
S aki hallgató nyári éjjelen,
Mikor körülfog a nagy Végtelen,
Csillagsugáros csókot küld reám
— Űgy-e így mondtad édes jó anyám?
Az a Valaki megfizet nekem!

Indulok. Megyek. Vár az élet.
A kis cseléded emberré lett.
Imádkozunk anyám...!

Ferenczy Károly.

KÜLÖNFÉLÉK

A debreceni egyetem

Évzáró ünnepélye május hó 20-án tartatott meg, amelyet d. e. 10 órakor a nagytemplomban ünnepélyes istentisztelet vezetett be. A XC. Zsoltár első és a 236. dicséret 3. versének eléneklése után a kollégiumi kántus éneke következett; majd Sass Béla, a hittudományi kar e. i. dékánja mondott szívbemarkolóan fenséges nyelven évzáró imádságot. A kántus éneke s a bezáró közös ének után az istentisztelet véget ért. Ezután a kollégium dísztermébe vonult az egyetemi tanári kar, ahol nagyszámú közönség és az ifjúság jelenlétében általános érdeklődés mellett folyt le az egyetemi közgyűlés, amelyet dr. Bernolák Nándor, a tudományegyetem e. i. rektora nyitott meg nagyértékű beszéddel. Dr. Kiss Géza a jog- és államtudományi kar e. i. dékánja, a jogszabályok elavulásáról tartott nagy tetszéssel fogadott tudományos értekezést. Végül, a pályadíjak méltatásáról s a díjak kiosztásáról szóló jelentés felolvasásával a közgyűlés véget ért.

Az „Egyetemi-Kör“ évzáró közgyűlése.

Június hó 20-án este 6 órakor tartotta meg az „Egyetemi-Kör“ évzáró közgyűlését, hivatalos helyiségében. A tagok jó része ugyan már útban, vagy indulóban volt hazafelé, mégis elég számosan jelentek meg, hogy végig tekintsenek Körünk évi működésén s biztosítsák a nyári szünetre a köri élet folytonosságát és a következő iskolai év elején való új kezdetét.

A záró ülések természetének megfelelően a közgyűlés tisztán adminisztratív jelentőségű volt. Kiemelkedő pontként szerepelt programján *Ferenczy Károly* egyet. körü elnök záró beszéde, melyet hivatalos távollétében a Kör alelnöke, Balázs Győző 4. th. olvasott fel. Esmékben gazdag, formailag szép záróbeszédében leszögezte Ferenczy, körü életünk első töredék éve munkaprogramjának alapelvét, amelynek jegyében vagyunk egyedül jogosultak az elért eredményekre a megértő bíráló szigorú pillantásával tekinteni. A kör ez évi munkája az úttörőké volt: a berendezkedés, a kezdet anyagi és szellemi téren jelentkező nehézségeinek erőnkhez mérteni, legjobb igyekezettel való győzése. Az ifjúság többsége eleget tett a kör

jövőjét illető kötelességeinek és a jelent illető kötelezettségeinek. Isten áldását kéri a lelépő elnök a Kör jövőndő működésére, virágzására.

Az elnök nagy tetszéssel fogadott záróbeszéde után a közgyűlés az „Egyetemi-Kör“, illetőleg a szakosztályok arra kötelezett tisztviselőinek a jelentéseit hallgatta meg. A beszámolójukkal elkészült hivatalnokainak a felmentést megadta, a többiekét pedig hivatalos kötelezettségüknek írásban való elégtételtől tette függővé.

Végre megválasztotta a záró közgyűlés a Kör ügyeinek a nyári szünidőben való vezetésére és az új iskolai év elején való teendők keresztül vitelére a szünidei fentartó bizottságot. Elnöke egyhangú bizalommal: Ferenczy Károly. Tagjai pedig a theologiáról: az elnökön kívül Szaploneczay Bertalan és Szűk Béla; a jogi karból: Fábíán Antal, Kovács Béla és Huber Ernő; a bölcs. karról: Simon Károly, Igmándy József és Simon Dezső.

Az elnöklő alelnök virágzó jövőt kívánva a Kör-nek, kellemes vakációzást a tagoknak — a Debreceni Egyetemi Kör első évét s a záró közgyűlést bezárja.

K. S. K.

Vereskereszt.

Az öldöklés zúgó zivatarában az emberszeretet tüze pislákolt fel az országban június 29-én.

Az *Ember* szemébe könny lopózott, midőn látta, hogy a tépett, a foltos ruhájú embertársak, hogy oldozzák zsebkendőjüket, kötényük csücskét. Az *emberszeretet* diadalt ült.

A nélkülözők, a szenvedők maguktól megvont, könnyel áztatott filléreiket áldozták azok javára, akik ezer halállal dacolva tartják távol elleneinket otthonainktól. Ott égett az arcon a *hősök iránti hála*. Bármerre, bárhova irányult a tekintet, minden arcon, minden szemben őszinte, forró részvét-érzések lángoltak, halványultak . . .

Óh hiszen van-e család ez országban, e városban, kinek férje, fia, apja, testvére, vagy más hozzátartozója ne állott, avagy ne állana szemben elleneinkkel? Kinek rokona ne talált volna enyhülést a vereskereszt valamelyik intézményében. Megvilágosult mindenki előtt, hogy a *hozzátartozója javát* szolgálja, ha a Vereskeresztnek ad.

Emberszeretet, harcos iránti hála, hozzátartozók java mindenkit megindított és adakozásra készítetett.

Városunk polgárai nemes lelkét, érző szívét a kimutatott 15,000 K-án felüli bevétel tanúsítja.

Vérben, pénzben busásan meghozza az ország, a város a maga áldozatát. A jutalom nem maradhat el.

(m. l.)

Kabay Kálmán munkái.

Az *Egyetem* 2. számában Kabay Kálmánról már volt szó. „A szinfónikus költemény esztétikai tényezői és a programzene általában“ című dolgozatát bírálta lapunk egyik munkatársa. Szerzőnknek ezóta két, a szakkörökben általános elismerést, sőt feltűnést keltett munkája jelent meg. Munkái: „A zene egyetemes története“ I. rész, 200 oldal. (Németh József kiadása. Ára 6 kor.) és „Háború és zene“ (60 old. Pfeifer F. kiadása, 120 fillér.)

„A zene egyetemes története“ című munkát azonkívül, hogy Kabay Kálmán egyetemi Polgártársunk egyetemünkhöz fűzi az is, hogy e munkáját dr. Bernolák Nándor szeretett rector-professorunknak ajánlja „hódoló tisztelete jeléül“. — E mű szakértékére rávilágítanak *íjj. Abrányi Kornél* előszavának sorai, mely szerint e munka „a maga teljesen új módszerével egyedül áll minden eddig megjelent zenehistoriái munkával szemben és kiinduló pontját szolgáltatja újabb és újabb szempontok mérlegelésének és fejlesztési lehetőségnek“ . . . és . . . „egy mindeképpen *komoly szakember* munkálkodását dicsérik“.

A „Háború és zene“ című munkája különösen megkap festőien rohanó stílusával. Némely helyen zökken ugyan és azt a benyomást kelti, mintha szerzőjének még sok mondani-valója volna egyes zeneművekről, de valami ok miatt tovább kell iramolnia.

Igazi örömmel forgattuk Kabay Kálmán egyetemi Polgártársunk munkái lapjait és bizton reméljük, hogy a sajtó alatt lévő „Bevezetés a zeneesztétikába“ című munkája még osztatlanabb méltánnyal és elismeréssel fog találkozni szakkörökben — és hogy mi debreceniek még büszkéek leszünk Kabay Kálmánra.

(m. l.)

A debreceni magyar királyi tudományegyetem

jövő 1916—17. évi rektorául egyhangúlag dr. *Láng Nándor* egyet. ny. r. tanár, a bölcsészeti kar volt dékánja, a Magyar Tudományos Akadémia tagja választatott meg. Dékánok lettek: a hittudományi karon dr. *Ferenczy Gyula*; a jog- és államtudományi karon dr. *Mártonffy Marcel*; a bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi karon dr. *Papp Károly*.

A debreceni református kollégiumnak

a m. kir. tudományegyetem hallgatói számára felállított s modernül felszerelt internátusában az 1916—17. tanulmányi évben 50 hely lesz betölthető. Különböző jótéteményes fokok szerint

az internátusi tagok egyenként 700, 600, 480, 280 és 140 kor. díjat fizetnek. 700 koronás helyre nem református vallásúak is felvétetnek. A szülők vagyoni állapotáról, az előző év tanulmányi eredményéről, vagy a gimnáziumi érettségiről szóló hiteles bizonyítványokkal felszerelt kérvényeket az internátus Igazgatóságához (Debrecen, Református kollégium) aug. 20-ig kell benyújtani.

A debreceni magyar királyi tudományegyetemen

a rendes beiratkozások az 1916—17. tanévre folyó évi szept. hó 1-én veszik kezdetüket s bezárólag szeptember hó 12-éig tartanak. Akik valamely elháríthatatlan akadály miatt a fent említett határidőn belül beiratkozni nem tudnak, azok kötelesek akadályoztatásukat hitelesen igazoló okmányokkal felszerelt kérvényüket annak a karnak dékánjához, amelynek kebelébe magukat felvétetni óhajtják, legkésőbb szeptember 12-éig benyújtani. A kari dékánok a fölvételt október 6-áig engedélyezhetik. Azok a hallgatók, akik október hó 6-ig sem volnának képesek beiratkozni, a tanulmányi-, fegyelmi- és leckepezés szabályzat 23. §-a értelmében indokolt s bizonyító okmányokkal felszerelt kérvényüket az egyetem rektorához nyújtják be, aki is a beíratásra október hó 14-éig haladékat adhat. A katonai szolgálatot teljesítő hallgatók minden engedély nélkül október 8-áig iratkozhatnak be. Az utólagos beíratkozásra vonatkozó kérvények fölött a Rector végérvényesen határoz. A beíratkozáshoz születési bizonyítvány, érettségi bizonyítvány, hazai egyetemről s főiskoláról, vagy külföldi egyetemről s főiskoláról jövőeknek távozási bizonyítvány, továbbá leckekönyv (lecke igazolvány), amennyiben pedig az érettségi, vagy távozási bizonyítvány keltétől a felvétel időpontjáig hosszabb idő telt volna el, az illetékes politikai hatóságtól erkőcsi bizonyítvány is szükséges. A jelentkezés az illető kar dékánjánál személyesen történik s erre a rektori engedéllyel iratkozók is kötelesek. Tandíjmentesség iránti kérvények a beíratás első napjától számított 12 nap alatt, az illető kar dékáni hivatalához adandók be. Csatolandó szegénységi, illetve állami tisztviselők és tanférfiak gyermekeinél vagyotalansági bizonyítvány, továbbá a tanulmányi jóelőmenetelt igazoló hiteles okmányok. Részletesebb tájékoztatást az egyetem tanulmányi-, fegyelmi- és leckepezés szabályzata nyújt melyet díjtalanul ad az egyetem rectori hivatala.

Az „Országos Bírói és Ügyészi Egyesület“

az igazságügyminiszter úr hathatós támogatásával egyelőre húszt (20) főiskolai növendék ellátására Debrecenben internátust létesített. Az összes helyek elsősorban bírák és ügyészek főiskolát

hallgató fiai által töltetnek be. Az internátusban teljesen ingyenes, féldíjas és egész díjas helyekre kérhető felvétel. Ingyenes és féldíjas helyekre csakis azoknak a bírácoknak, ügyészeknek gyermekei tarthatnak igényt, akiknek atyja az Országos Bírói és Ügyészi Egyesületnek tagja. Amennyiben az összes helyek jelentkezés hiányában bírák és ügyészek gyermekei által betölthetők nem lennének, úgy az egész díjas helyekre más jelentkezők gyermekei is felvétetnek. Az évi ellátási díj nyolcszáz (800 korona), — mely az egyetemi tanév kezdetétől az egyetem bezártáig terjedő ellátás ellenértékéül szolgál. A felvett ifjakkak lakásra, élelmezésre, fűtésre, világításra van igényük. Ágy-neműt az intézet ad, törülközőt s asztalkendőket az ifjak tartoznak hozni. — Alsóruha mosatásáról az intézet nem gondoskodik, csak közvetíti. A féldíjasok ellátási díja 400 (négyszáz) korona. Az ellátási díjak két (2) korona, havonként előre fizetendők az igazgató, illetőleg a főgondviselő kezeihez. A belépés alkalmával kivétel nélkül minden felvett ifjú évenként húsz (20) kor. fevételi és tíz (10) korona szerelvény használati díjat köteles fizetni. Az intézetből csak az egyetemi év végén lehet kilépni. Aki évközben lép ki, a hátralékos felvételi és ellátási díjat azonnal lefizetni tartozik. Az internátusba való felvételre aug. hó 1. napjáig lehet jelentkezni. Az ingyenes és féldíjas helyekre vonatkozó kérvények az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület illető osztálya vagy osztályelnökének ajánlatával látandók el. Minden kérvény a jelentkező ifjú érettségi bizonyítványával szerelendő fel. A kérvények Hubert Ottó törvényszéki tanácselnök (Debreceni kir. törvényszék) címére küldendők.

Nőhallgatók fölvétele a debreceni m. kir. tudományegyetemre.

A debreceni m. kir. tudományegyetem bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karára nőhallgatók az alább felsorolt előfeltételek mellett vehetők fel: *Rendes hallgatóul* fölvehető az a nő akinek *jeles* érettségi bizonyítványa van. *Rendkívüli hallgatóul* fölvehető az a nő, akinek jó vagy háromnál több elégségest nem tartalmazó érettségi bizonyítványa van. Akinek érettségi bizonyítványa háromnál több elégségest tüntet fel, rendkívüli hallgatóul sem vehető fel. — A felvétel iránt a kérvényt, melyhez születési bizonyítványt (keresztlevelet) és gimnáziumi érettségi bizonyítványt kell csatolni, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz címezve, a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi kar dékánjánál kell benyújtani. A kérvények beadásának határideje 1916. évi július hó 31-ike. — A jog- és államtudományi karon előadott *államszámviteltanra* szintén

beiratkozhatnak nőhallgatók, ha erre miniszteri engedélyt kapnak. A felvétel előfeltétele a 16-ik életév betöltése, valamely középiskola vagy ezzel egyenrangú tanintézet negyedik osztályának sikeres elvégzése. Akinek bizonyítványában háromnál több elégséges van, azt fölvenni nem fogják. A szabályszerűen (keresztlevél, iskolai bizonyítvány) fölszerelt kérvényeket a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrhoz címzetten, a folyó évi július hó 31-ig kell az egyetem jog- és államtudományi karához beadni.

Még mindig patakzik a vér, dörög az ítélet vihara. Még mindig ássák a sírokat s temetik az erős férfiakat, —nyár érett gyümölcsét, — ifjú nemzedéket, — egy ki nem nyílt tavaszt. Meddig még?? Hány élet lobban ki? Hány sír vár még lakójára? Ki tudna erre felelni! Csak úgy érezzük: hősökkétevő szent felelősségérzettel kell vállainkra venni a vérrel megázta-tott, könnyel megöntözött jövő minden terhét. Dolgozni akarunk, mert dolgoznunk kell! Minket hív egy boldogabb Magyarország jövője. Megyünk. Nemsokára újra megnyílnak a kapuk, amelyek mögött a jövőndő szellemi hadseregét képezik. Aki szereti a jövőt: szeresse az ifjúságot! Viszontlátásra!

F—á—y.

TARTALOMJEGYZÉK.

TANULMÁNYOK: Pál apostol államtani alapelvei. Dr. Erdős Jó-
Beethoven harcias szinfóniája. Kabay K. — Mit tanulhat
a magyarság a németektől? Simon Károly.

TÁRCA: Szilágyi Sámuel superintendens Bernában. Nemes István.
— Katónak. Fehér Gábor. — Anyámnak. Ferenczy Károly.

KÜLÖNFÉLÉK.

